

Descoberts els primers pergamins hebreus medievals a la regió de l'Ebre

Els fragments, identificats en cobertes de llibres dels segles XVI i XVII, provenen d'un antic rotlle de la Torà

Gandesa Redacció

La descoberta de dos pergamins amb textos hebreus medievals a la Terra Alta ha permès identificar els primers documents d'estes característiques localitzats a les Terres de l'Ebre. Els documents se presentaran públicament el divendres 5 de juny a l'Arxiu Comarcal de la Terra Alta (ACTA), en una jornada que inclourà un acte institucional al matí i una conferència divulgativa oberta al públic a la tarda.

Els pergamins van ser localitzats de manera casual a principis de 2024 en una dependència de la propietat de ca Coll, a Vilalba dels Arcs. La troballa va ser comunicada a l'ACTA per Albert Julià, membre del Centre d'Estudis de la Batalla de l'Ebre (CEBE), amb l'assessorament de la restauradora Llum Cubells.

La documentació trobada consistia en trenta-tres volums datats entre els segles XVI i XVII. Després de les gestions iniciades per la directora de l'ACTA, Laura Tienda, i amb la mediació de l'Ajuntament de Gandesa, els documents van ser donats a l'arxiu el maig de 2024 i incorporats al fons Casa Coll.

Durant les primeres tasques d'anàlisi, els tècnics de l'arxiu van detectar que les cobertes en pergami de dos dels llibres —datats els anys 1569 i 1628— contenien textos es-

Un dels fragments amb textos hebreus trobats a la Casa Coll. /CEDIDA

Els documents se presentaran en un acte públic el 5 de juny a Gandesa

crits amb caràcters diferents dels habituals. Posteriorment, se va confirmar que es tractava d'escriptura hebrea.

Per a estudiar-ne el contingut, les cobertes van ser extretes i restaurades per Blanca Muñoz, tècnica de la Unitat de Conservació i Restauració de Béns Culturals de la Diputació

concretament dels capítols finals del Levític, el tercer llibre de la Bíblia hebrea. Els experts consideren que els pergamins podrien haver sigut sostrets d'una sinagoga durant episodis de persecució contra la comunitat jueva, com els avalots de 1391 o els fets vinculats a la Disputa de Tortosa de 1413-1414.

Per a aprofundir en la investigació, l'any 2025 l'Arxiu va contactar amb la medievalista i hebraïsta Irene Llop Jordana, de la Universitat de Vic. La investigadora presentarà els resultats del seu estudi en la conferència *Memòria sota les cobertes. Fragments hebreus a l'Arxiu Comarcal de la Terra Alta*, prevista per al 5 de juny a les 18 h a Gandesa.

UNIFICACIÓ DEL FONS Paral·lelament, l'ACTA i l'Arxiu Comarcal del Baix Ebre (ACBEB) han culminat el procés d'unificació del fons documental de Casa Coll. L'origen d'este procés se remunta al 2001, quan part de la documentació familiar havia sigut dipositada a Tortosa. El maig de 2025 se va formalitzar la cessió definitiva per a reunir tota la documentació a l'arxiu terraltí.

Actualment, el fons Casa Coll està integrat per trenta-tres volums dels segles XVI i XVII, sis pergamins i deu protocols notariais del segle XVII vinculats als notaris Miquel Font, Joaquim Coll i Carles Coll. ■

de Tarragona a Tortosa. La reutilització de pergamins antics en enquadernacions era una pràctica habitual entre els segles XVI i XVII, però la presència de textos hebreus és considerada excepcional, especialment després de l'expulsió dels jueus decretada pels Reis Catòlics el 1492.

L'ACTA va encarregar un primer estudi al doctor José Ramon Ayaso, professor jubilat de la Universitat de Granada especialitzat en estudis hebreus i arameus. Segons les conclusions preliminars, els fragments formaven part d'un rotlle de la Torà,